

Informace z kontrolní akce č. 10/10

Peněžní prostředky určené na pořizování vybrané techniky Armády České republiky

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) na rok 2010 pod číslem 10/10. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ MVDr. Rudolf Němeček.

Cílem kontroly bylo prověřit poskytování, čerpání a použití peněžních prostředků určených na pořizování vybrané techniky Armády České republiky (dále také „AČR“).

Kontrolovaným obdobím byly roky 2005 až 2009, v případě věcných souvislostí též období předcházející a následné.

Kontrola byla prováděna v době od května 2010 do února 2011.

Kontrolovanou osobou bylo Ministerstvo obrany (dále také „MO“).

I. Úvod

MO je organizační složkou státu a ústředním orgánem státní správy zejména pro zabezpečování obrany České republiky a řízení AČR. MO je správcem rozpočtové kapitoly 307 a správcem programů, v jejichž rámci je pořizována vojenská technika. Je zodpovědné za efektivní využití peněžních prostředků v rámci rozpočtové kapitoly 307.

V období let 2003 až 2006 došlo v rámci reformy postupně k reorganizaci a redislokaci útvarů a zařízení AČR. Vojenská technika AČR byla a je pořizována v rámci mnoha programů reprodukce majetku, vedených v informačním systému programového financování.

Kontrola bylo podrobena pořizování techniky AČR, a to zejména postup přípravy a zabezpečování realizace akcí v rámci podprogramů a programů se zaměřením na poskytování a užití vynaložených finančních prostředků státního rozpočtu na stanovený účel a zabezpečování optimalizace jejich použití, přičemž se kontrola zaměřila na dodržování zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), a vyhlášky č. 40/2001 Sb., resp. č. 560/2006 Sb., o účasti státního rozpočtu na financování programů reprodukce majetku.

Kontrola byla zaměřena především na soulad realizovaných nákupů vojenské techniky s koncepcemi AČR, na realizaci nákupů, splnění technických parametrů a využívání nakoupené techniky. Kontrolovány byly části programů a podprogramů, z nichž byly financovány akce spojené s pořízením:

- a) středních dopravních letounů A-319CJ,
- b) taktických transportních letounů CASA C-295M,
- c) vrtulníků Mi-171Š a Mi-35 a jejich modernizaci,
- d) lehkých obrněných vozidel IVECO,
- e) dělostřeleckých střeleckých a vyhledávacích radiolokátorů a trenažérů ARTHUR,
- f) středních terénních automobilů.

Celkové výdaje státního rozpočtu na pořízení uvedené techniky dosáhly cca 18,2 mld. Kč.

Poznámka: Právní předpisy jsou aplikovány ve znění účinném pro kontrolované období.

II. Skutečnosti zjištěné při kontrole

1. Koncepce výstavby AČR

Vláda svým usnesením ze dne 13. listopadu 2002 č. 1140 schválila *Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky* (dále jen „Koncepce 2002“). V oblasti zásadních opatření k zahájení reformy v roce 2003 bylo uvedeno devět hlavních vyzbrojovacích programů. Vláda následně svým usnesením ze dne 12. listopadu 2003 č. 1154 schválila *Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovanou na změněný zdrojový rámec* (dále jen „Koncepce 2003“). Zde bylo uvedeno 13 hlavních projektů vyzbrojování a dále modernizační projekty v rozdělení podle specializace AČR.

Zásadními nedostatky uvedených koncepcí byly:

- **absence analýzy výchozího stavu a určení cílového stavu výzbroje AČR, z nichž by vyplývalo, jakou techniku AČR skutečně potřebuje ke splnění svých úkolů ve vazbě na vojenské ambice ČR;**
- **nedostatečné zdůvodnění potřeb pořízení nové techniky a výzbroje;**
- **absence finančního a časového rámce, z něhož by vyplynulo, kdy a v jakém finančním objemu má být technika pořízena.**

2. Pořízení vybrané techniky

2.1 Nákup středních dopravních letounů Airbus A-319CJ

V koncepcích 2002 a 2003 nebylo pořízení středních dopravních letounů jako náhrady za letouny Tu-154M zařazeno, neboť MO předpokládalo ukončení technického života letounů Tu-154M v letech 2016, resp. 2020, s možností jeho dalšího prodloužení vzhledem k nízkému počtu nalétaných hodin. Program ev. č. 207 360 – *Zvyšování schopností vzdušných sil* byl plánován na roky 2005 až 2006 s peněžními prostředky ve výši 121,8 mil. Kč včetně DPH, avšak v roce 2005 do něho byla dodatečně zařazena akce ev. č. 207 360 0020 – *Střední dopravní letadla – nákup*. Peněžní prostředky programu byly navýšeny na 3 843,8 mil. Kč včetně DPH.

V Koncepci 2003 byly mezi hlavními projekty vyzbrojování uvedeny velkokapacitní dopravní letouny. Střední dopravní letouny v ní uvedeny nebyly.

Vláda svým usnesením ze dne 13. dubna 2005 č. 422 *k Návrhu na obnovu letadlového parku dopravního letectva Armády České republiky* (dále jen „Návrh obnovy 2005“) vzala tento návrh na vědomí a schválila řešení obnovy s tím, že výdaje na pořízení letadel pro obměnu letadlového parku dopravního letectva AČR budou hrazeny prostřednictvím kapitoly MO. Až v tomto návrhu byl zhodnocen výchozí stav a stanoven cílový stav včetně časového harmonogramu, do kdy má být obnova letecké techniky provedena. Na základě výše uvedeného usnesení vlády bylo náčelníkem Generálního štábu AČR (dále jen „NGŠ AČR“) v květnu roku 2006 schválen materiál *Rozpracování koncepce výstavby Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracované na změněný zdrojový rámec pro oblast vzdušných sil AČR* (dále jen „Koncepce VzS AČR 2006“).

Podle Koncepce VzS AČR 2006 byl nákup dvou letadel A-319CJ zařazen na roky 2006 a 2008 jako náhrada za dva letouny Tu-154M, kterým měl skončit technický život v letech 2016, resp. 2020. MO uvedlo jako hlavní důvod obnovy letadlového parku dopravního letectva AČR technickou zastaralost kategorie středních dopravních letadel. Letouny Tu-154M nesplňovaly nové emisní i hlukové parametry a byla proti nim uplatňována restriktivní opatření na většině mezinárodních letišť.

Nákup středních dopravních letounů Airbus A-319CJ (dále jen „A-319“) nebyl původně obsažen v programu ev. č. 207 360 – *Zvyšování schopností vzdušných sil* (dále jen „program 207 360“), jehož dokumentaci Ministerstvo financí (dále také „MF“) odsouhlasilo dne 7. prosince 2004 s finančním objemem 121,8 mil. Kč včetně DPH. Nákup letounů A-319 byl do programu 207 360 (schváleného v roce 2004) zařazen až dodatečně doplňkem č. 1, který MF odsouhlasilo dne 26. srpna 2005 i s navýšením celkového objemu finančních prostředků programu 207 360 na 3 843,8 mil. Kč včetně DPH.

MO zadalo veřejnou zakázku na pořízení letounů v jednacím řízení bez uveřejnění podle ustanovení § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách. Způsob zadání byl odůvodněn výsledky marketingového průzkumu, které poukázaly na omezený počet dodavatelů poskytujících letoun s požadovanými technickými vlastnostmi, výkony a dále možnostmi urychlit akvizici vzhledem ke stavu letounů Tu-154M. MO vyzvalo dne 30. srpna 2005 dva potenciální dodavatele a v prosinci 2005 vybralo dodavatele letounů A-319. MO pořídilo tyto letouny přímo od dodavatele včetně dodávek náhradních dílů a servisní podpory.

MF vydalo souhlas s vydáním rozhodnutí o účasti státního rozpočtu na financování akce ev. č. 207 360 0020 – *Střední dopravní letadla – nákup* dne 7. března 2006 ve výši 3 660,7 mil. Kč včetně DPH. Kupní smlouva na pořízení dvou letounů A-319 včetně náhradních dílů a pozemního vybavení byla uzavřena dne 9. března 2006 s celkovou cenou 3 563,2 mil. Kč včetně DPH. Cena byla o cca 100 mil. Kč nižší oproti částce uvedené v rozhodnutí o účasti státního rozpočtu na financování akce, a to v důsledku změny kurzu CZK vůči USD. Letouny byly převzaty v roce 2007 a jsou využívány zejména k přepravě ústavních činitelů a ostatních oprávněných osob.

Na realizaci programu 207 360 byla ke dni 30. září 2010 vyčerpána celková částka 3 692,9 mil. Kč.

2.2 Pořízení letounů CASA C-295M

V koncepcích 2002 a 2003 byly uvedeny „velkokapacitní letouny“. O nákupu středních taktických letounů MO neuvažovalo. Pořízení letounů CASA C-295M (dále také „CASA“) nevycházelo ze skutečných potřeb AČR a došlo k němu o několik let dříve, přestože střednědobý plán na roky 2006 až 2011 tuto akvizici nezahrnoval. Letounům An-26 končil technický život v letech 2011 až 2014.

Finanční parametr programu ev. č. 107 310 – *Zvyšování schopností vzdušných sil II*, zahájeného v roce 2007 s předpokladem ukončení v roce 2011, činil 28,9 mil. Kč, avšak v roce 2008 byla do programu zařazena akce ev. č. 107 316 0010 – *Taktický transportní letoun – nákup* a peněžní prostředky programu byly navýšeny na 5 476,5 mil. Kč včetně DPH.

Pořízení letounů CASA mělo být původně barterovým obchodem, tj. bez vynaložení peněžních prostředků státního rozpočtu. Později však byly na nákup těchto tří letounů vyčleněny peněžní prostředky ve výši 2 250 mil. Kč, které byly následně navyšovány až na částku 3 584,4 mil. Kč včetně DPH. Náklady na pořízení čtyř letounů CASA se započtením výdajů na přestavbu dvou letounů L-159 na letouny dvojího řízení ve výši 221,8 mil. Kč včetně DPH a ceny servisní podpory 982,3 mil. Kč včetně DPH by měly do konce listopadu 2013 činit 4 788,5 mil. Kč včetně DPH, avšak bez započtení hodnoty pěti vyměněných letounů L-159. Ke dni 14. prosince 2010 byla vyčerpána částka 4 133,9 mil. Kč včetně DPH.

MO uzavřelo smlouvu na servisní podporu (obsaženou v zadávací dokumentaci i nabídce zprostředkovatele) bez vyhlášení veřejné zakázky a se stejnou firmou, přičemž hrazení faktur je prováděno z neinvestičních výdajů.

Taktické transportní letouny CASA svými takticko-technickými parametry plní záměry AČR uvedené v koncepčních materiálech pouze částečně – například neumožňují plnohodnotnou taktickou přepravu osob a materiálu bez mezipřistání do oblasti současného nasazení sil a prostředků AČR.

Pořízení velkokapacitních letounů nebylo realizováno ani přes deklarovanou potřebu AČR zajistit velkokapacitní vzdušnou přepravu osob a nákladu o hmotnosti minimálně 20 tun na vzdálenost skutečného i předpokládaného nasazení sil (nejméně však cca 5 000 km). AČR v současné době velkokapacitními dopravními letouny nedisponuje.

Podle Návrhu obnovy 2005 disponovala AČR v oblasti taktického transportu třemi středními transportními letouny An-26, jejichž technický život měl skončit v letech 2011 až 2014, a proto měly být v letech 2012 až 2015 nahrazeny čtyřmi novými letouny např. typů Alenia C-27J Spartan nebo CASA C-295M. O předpokladu dalšího využívání letounů An-26 svědčí i skutečnost, že do programu 207 360 bylo v rámci cíle č. 2 zahrnuto vybavení těchto letounů prostředky vlastní ochrany proti účinku protiletadlových řízených raket s infračerveným způsobem navedení. Tento cíl byl zrušen změnou dokumentace tohoto programu v dubnu 2007.

MO zahájilo v září 2006, a to bez ohledu na termíny stanovené v Návrhu obnovy 2005, jednání se španělským výrobcem taktických transportních letounů CASA o pořízení těchto letounů formou výměny. Uvažována byla výměna dvou až tří letounů L-159A za jeden letoun CASA. NGŠ AČR k tomu ve svém stanovisku z prosince 2006 mj. uvedl, že letouny CASA nesplňují požadavky AČR co do přepravní kapacity a doletu, a doporučil nákup letounů, které stanovená kritéria splňují. MO uvedlo, že výměna 12 nepotřebných letounů L-159 by znamenala úsporu v nákladech na dlouhodobé uložení a údržbu ve výši 11,2 mil. Kč ročně. Problémem však bylo, že španělská strana požadovala, aby výměnou získala i dvoumístné verze letounu L-159, které AČR v té době nevlastnila.

MO v dubnu 2008 předložilo vládě návrh memoranda o porozumění mezi MO a koncernem vyrábějícím letouny CASA, týkající se směny nepotřebných podzvukových taktických letounů vyřazených z výzbroje a užívání AČR. Vláda vzala ve svém usnesení ze dne 21. dubna 2008 č. 480 na vědomí úmysl MO podepsat toto memorandum a připravit ve spolupráci se zprostředkovatelem obchodu návrh smlouvy v duchu memoranda. Obsahem memoranda byl kromě výměny pěti letounů L-159 za jeden letoun CASA i nákup dalších tří těchto letounů. Tím došlo k zásadní změně původního záměru, kdy všechny letouny CASA měly být získány výměnou. V neprospěch české strany se výrazně změnil poměr v počtu vyměněných letounů (z maximálně tří letounů L-159 na pět letounů za jeden letoun CASA).

Nákup letounů CASA nebyl původně obsažen v programu ev. č. 107 310 – *Zvyšování schopnosti vzdušných sil II* (dále jen „program 107 310“). Do tohoto programu byl následně doplněn na základě usnesení vlády ze dne 27. června 2008 č. 764, kterým byl zároveň objem peněžních prostředků programu zvýšen o 2 250 mil. Kč včetně DPH za účelem realizace nákupu tří transportních letounů CASA.

MO zpracovalo dne 11. července 2008 investiční záměr. Dne 8. srpna 2008 MO vydalo registrační list a požádalo MF o vydání souhlasu s registrací akce na nákup transportních letounů s finančním parametrem ve výši 2 750 mil. Kč včetně DPH, který o 500 mil. Kč překračoval vládou garantované peněžní prostředky. MF s vydáním registračního listu nesouhlasilo a požadovalo jeho dopracování, a to především zpracování expertního posudku investičního záměru, začlenění nákladů souvisejících s výměnou letounů do posuzované akce a zdůvodnění naléhavosti projektu. NGŠ AČR ve svém expertním posudku ze dne 26. září 2008 opětovně uvedl, že *„pořízení čtyř taktických letounů CASA není pro obnovu transportního letectva AČR z hlediska operačního a operačně-taktického konečné řešení, neboť tyto letouny svým doletem a přepravní kapacitou plnohodnotně neřeší skutečné*

požadavky AČR ... Chybějící požadovanou dopravní kapacitu je nutné řešit pořízením dalších dvou letounů s vyšší přepravní kapacitou.“

Změnami dokumentace programu 107 310 došlo k navýšení celkového finančního objemu programu na 5 641 mil. Kč včetně DPH, což vláda schválila svým usnesením ze dne 3. listopadu 2008 č. 1378. Z tohoto objemu byla určena částka 3 581,9 mil. Kč včetně DPH na pořízení letounů CASA a 262 mil. Kč včetně DPH na přestavbu letounů L-159.

MO při zadání veřejné zakázky na pořízení taktických transportních letounů využilo výjimky uvedené v ustanovení § 18 odst. 1 písm. c) zákona 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, s odůvodněním, že předmětem veřejné zakázky je vojenský materiál nutný k zajištění obrany a bezpečnosti státu, a zaslalo dne 7. listopadu 2008 zprostředkovateli nákupu výzvu k jednání ve věci veřejné zakázky. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže neměl proti postupu MO ve svém stanovisku námitky. Zprostředkovatel předložil dne 14. listopadu 2008 nabídku s nabídkovou cenou 3 587,2 mil. Kč včetně DPH, která zahrnovala mimo dodání tří letounů CASA i výměnu dvou letounů dvojího řízení L-159T1 a tří letounů L-159A za jeden letoun CASA a zabezpečení dalších náležitostí, např. výcviku, logistické podpory, náhradních dílů a technické pomoci.

MO požadovalo dopracování nabídky na dodávky letounů CASA především z hlediska rozkladu cen dodávek, a to zejména u náhradních dílů a vybavení. Zprostředkovatel předložil dne 11. března 2009 druhou nabídku, která při záloze ve výši 50 % uváděla nabídkovou cenu 4 552,6 mil. Kč včetně DPH. Pro MO nebyla nabídková cena akceptovatelná, neboť finanční prostředky na financování předmětné veřejné zakázky byly zajištěny ve výši 3 577,9 mil. Kč včetně DPH. Cenová nabídka tedy převyšovala tuto částku o cca 900 mil. Kč.

Zprostředkovatel následně předložil další přepracované nabídky. V nabídce ze dne 16. dubna 2009 byla mimo jiné vyjmuta ze zakázky servisní podpora, což bylo v rozporu se zadávací dokumentací. Přesto MO tuto nabídku akceptovalo.

Vláda ve svém usnesení ze dne 20. dubna 2009 č. 506 souhlasila s pořízením tří taktických transportních letounů CASA a zároveň s nákupem logistického a výcvikového zabezpečení za celkovou cenu do 3 577,9 mil. Kč včetně DPH. Na tuto částku MO podepsalo dne 7. května 2009 se zprostředkovatelem smlouvu, která se týkala pouze dodání tří letounů CASA a výměny jednoho letounu CASA za pět letounů L-159 (dva letouny L-159T1 a tři letouny L-159A), avšak nezahrnovala logistické a výcvikové zabezpečení. Nedostatek peněžních prostředků na zajištění servisní podpory letounů řešilo MO samostatnou smlouvou ve výši 982,3 mil. Kč včetně DPH, kterou hradí z jiných, neinvestičních prostředků. Tím obešlo výše uvedené usnesení vlády.

MO zadalo veřejnou zakázku na servisní podporu letounů CASA písemnou výzvou k jednání v jednacím řízení bez uveřejnění podle ustanovení § 34 zákona č. 137/2006 Sb. jedinému zájemci, a to zprostředkovateli nákupu letounů, s odvoláním na splnění podmínek ustanovení § 23 odst. 4 písm. a) uvedeného zákona, tj. že zprostředkovatel je jediným možným poskytovatelem servisní podpory. MO akceptovalo jedinou nabídku, aniž by mělo možnost hodnotit výhodnost této nabídky porovnáním s jinými nabídkami. Smlouva na servisní podporu letounů CASA C-295M byla uzavřena dne 27. ledna 2010 s termínem plnění nejpozději do 30. listopadu 2013. Obchodní marže poskytovatele činí 8,5 %.

Podle požadavků zprostředkovatele byly součástí směny i dva letouny dvojího řízení L-159T1, které neměla AČR k dispozici a které bylo nutné pořídit přestavbou dvou letounů L-159A za využití komponentů z dalších dvou nepotřebných uložených letounů. Akce byla dodatečně zahrnuta do programu 107 310 a v jeho rámci realizována. Dne 10. prosince 2008 zaslalo MO v souladu s § 23 odst. 4 písm. a) zákona č. 137/2006 Sb. výzvu k jednání v jednacím řízení bez uveřejnění. Oslovená akciová společnost předložila dne 7. ledna 2009

nabídku s nabídkovou cenou 259,5 mil. Kč včetně DPH, kterou komise neakceptovala. Druhou nabídku ve výši 220 mil. Kč již komise dne 2. února 2009 akceptovala a dne 11. května 2009 byla uzavřena smlouva. Z důvodu změny sazby DPH v roce 2010 byla cena upravena dodatkem ke smlouvě na 221,8 mil. Kč včetně DPH. Tato cena však nevyjadřuje skutečnou hodnotu letounů dvojího řízení L-159T1, protože při přestavbě byly využity části (díly, přístroje, vybavení kabiny, systém nouzového opuštění letounu) z dalších dvou jednomístných letounů z majetku AČR. Směnná hodnota všech pěti letounů L-159 činila 847,3 mil. Kč bez DPH, což se rovnalo ceně, za kterou byl vyměněn jeden letoun CASA. MO tuto směnnou hodnotu akceptovalo. Účetní hodnota (pořizovací cena) těchto pěti letounů L-159 (vyrobených pro AČR v závěru roku 2003) bez započtení výdajů za provedení přestavby dvou z nich činila 2 489,7 mil. Kč včetně DPH.

V průběhu roku 2010 byly všechny čtyři letouny CASA dodány. Letouny byly pořízeny o dva až pět let dříve, než stanovil schválený Návrh obnovy 2005.

Letouny CASA neplní některé parametry požadované v koncepčních materiálech AČR, zejména co do přepravní kapacity (min. 10 tun) a doletu (min. 1 850 až 5 550 km dle přepravovaného užitečného zatížení). Letouny CASA nemají dolet umožňující přepravu osob nebo materiálu na vzdálenost operačního nasazení sil a prostředků AČR bez mezipřistání. Nesplnily ani původní požadavky na schopnosti shozů na padácích. Dodatkem č. 1 smlouvy byl požadovaný počet čtyř palet o rozměrech 8 stop x 88 palců s maximálním nákladem v režimu LAPES (Low Altitude Parachute Extraction System – vytažení nákladu padákem z letounu letícího v přízemní výšce) snížen na dvě palety o rozměrech 12 stop x 88 palců a požadovaný počet čtyř palet o rozměrech 8 stop x 88 palců s maximálním nákladem v režimu HAD (Heavy Drop Altitude – shozy těžkých nákladů z větších výšek) byl snížen na tři.

Tři letouny An-26 byly po dodání letounů CASA vyřazeny z provozu a v průběhu ledna 2011 byly prohlášeny za trvale nepotřebné. Po schválení rozhodnutí NGŠ AČR o trvalé nepotřebnosti a nabídce k bezúplatnému převodu organizačním složkám státu bude rozhodnuto o jejich případném odprodeji. Dva letouny An-26 však byly k termínu ukončení kontroly NKÚ opět provozovány z důvodu přerušení provozu letounů CASA.

2.3 Pořízení a modernizace vrtulníků

V rámci dohody mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o dodávkách výrobků vojenského určení v rámci částečné úhrady zadluženosti bývalého SSSR a Ruské federace vůči České republice byl uzavřen kontrakt na dodávku celkem 33 vrtulníků typu Mi-24V (Mi-35) a Mi-171Š ve dvou etapách.

Dodávka sedmi vrtulníků dodaných v první etapě v roce 2003 nebyla NKÚ kontrolována.

Ve druhé etapě v letech 2005 až 2007 bylo dodáno celkem 26 vrtulníků. Výše odepsaného dluhu Ruské federace za dodávku vrtulníků ve druhé etapě činila 4 439,7 mil. Kč, výdaje české strany, hrazené z rozpočtové kapitoly MO (clo, DPH, odměna zprostředkovateli) činily 1 108,3 mil. Kč.

MO v koncepcích 2002 a 2003 rozhodlo o modernizaci vrtulníků Mi-17 a Mi-24. V roce 2003 ji zařadilo do programu ev. č. 207 320 – *Modernizace vrtulníkového letectva* (dále jen „program 207 320“). Cílem bylo dosáhnout úrovně schopností jednotek vrtulníkového letectva srovnatelné s armádami států NATO. Jednalo se především o modernizaci 17 vrtulníků Mi-24 a 23 vrtulníků Mi-17 z původní výzbroje AČR. Na realizaci akce byla na roky 2003 až 2008 vyčleněna částka 3 160 mil. Kč včetně DPH, avšak MO tyto vrtulníky vůbec nemodernizovalo.

Dne 16. dubna 2002 byla podepsána dohoda mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o dodávkách výrobků vojenského určení v rámci částečné úhrady zadluženosti bývalého SSSR a Ruské federace vůči České republice (dále jen „dohoda o deblokaci ruského dluhu“), jejíž přílohou byl seznam výrobků vojenského určení. Podle dohody o deblokaci ruského dluhu měla ruská strana jako kompenzaci dodat ČR tři letouny An-70 a sedm vrtulníků Mi-24V v souladu s dohodnutým technickým zadáním. Pořízení těchto sedmi vrtulníků Mi-24V (označovaných rovněž jako Mi-35) nebylo předmětem kontroly NKÚ. Letouny An-70 nebyla ruská strana schopna dodat, a proto se obě strany dohodly, že budou nahrazeny dodávkou dalších vrtulníků. Po jednáních MO s ruskou stranou bylo konstatováno, že peněžní prostředky vyčleněné Ministerstvem financí pro MO z ruského dluhu stačí na pořízení 16 vrtulníků Mi-171Š s cenou 5,95 mil. USD za jeden kus a deseti vrtulníků Mi-35 s cenou 8,88 mil. USD za jeden kus, bez náhradních dílů a kontrolní a měřicí techniky. Celková hodnota deblokace ruského dluhu v případě pořízení vrtulníků Mi-35 a Mi-171Š českou stranou činila 4 439,7 mil. Kč. Ke zprostředkování obchodu byl na základě § 4 odst. 1 písm. k) zákona č. 40/2004 Sb. vybrán podnik LOM Praha, s. p., jehož zakladatelem je MO. Smlouvy na pořízení 16 vrtulníků Mi-171Š a deseti vrtulníků Mi-35 byly uzavřeny ve stejný den, a to 27. prosince 2004.

Celkem bylo z deblokace ruského dluhu pořízeno 16 vrtulníků Mi-171Š v hodnotě 2 994,6 mil. Kč, z toho 2 370 mil. Kč představovala hodnota deblokace ruského dluhu, 450,3 mil. Kč připadlo na clo a DPH a 174,3 mil. Kč činila odměna LOM Praha, s. p., za zprostředkování.

Dále bylo pořízeno deset vrtulníků Mi-35 v hodnotě 2 553,4 mil. Kč, z čehož 2 069,7 mil. Kč činila hodnota deblokace dluhu, 393,2 mil. Kč clo a DPH a 90,5 mil. Kč odměna LOM Praha, s. p., za zprostředkování.

Změnami programu 207 320 došlo k redukci jeho cílů. Nebyly modernizovány vrtulníky z původní výzbroje AČR typu Mi-24V ani Mi-17 (pořízené v letech 1984 až 1989), ale mělo být modernizováno všech 26 vrtulníků dodaných v rámci dohody o deblokaci ruského dluhu. V roce 2006 však MO od záměru modernizovat vrtulníky Mi-24V (Mi-35) upustilo.

Postupnými úpravami dokumentace programu došlo dále ke snížení celkového počtu modernizovaných vrtulníků Mi-171Š z původních 16 až na pět za cenu 566,5 mil. Kč včetně DPH s předpokládaným termínem ukončení modernizace do konce roku 2008. Smlouva na modernizaci vrtulníků mezi MO a LOM Praha, s. p., byla uzavřena dne 12. prosince 2007. Termín ukončení modernizace byl průběžně posouván z původně smluvně stanoveného termínu 12. prosince 2008 až na 7. července 2009, kdy byla modernizace dokončena.

Celkové výdaje státního rozpočtu na pořízení 26 vrtulníků obou typů a modernizaci pěti z nich (typu Mi-171Š) činily celkem 1 674,8 mil. Kč včetně DPH.

2.4 Pořízení lehkých obrněných vozidel IVECO

V rámci programu ev. č. 107 050 – *Pořízení lehkých obrněných vozidel* je vyčleněna částka 4 298 mil. Kč včetně DPH na nákup celkem 120 vozidel IVECO v letech 2009 až 2015.

MO uzavřelo dne 18. prosince 2009 smlouvu na dodávku pouze 90 lehkých obrněných vozidel IVECO, včetně logistického zabezpečení a školení, za 3 617,2 mil. Kč včetně DPH. Kontrakt je uzavřen na roky 2009 až 2013. Na pořízení zbývajících 30 vozidel včetně DPH v letech 2014 a 2015 tak zbývá 670,8 mil. Kč.

V koncepcích 2002 a 2003 byl uveden „kolový obrněný transportér“. Na pořízení lehkých obrněných vozidel se MO dohodlo s Ministerstvem obrany Slovenské republiky. Dne 17. září 2009 uzavřela obě ministerstva memorandum o porozumění mezi Ministerstvem obrany

České republiky a Ministerstvem obrany Slovenské republiky o společném pořízení lehkých obrněných vozidel. Jako nejvýhodnější byla vyhodnocena vozidla IVECO M65 19 WM 4x4 (dále jen „IVECO“), a to na základě marketingové analýzy a skutečnosti, že vozidla jsou používána v NATO. Vzhledem k podepsanému memorandu se na základě článku 296 Smlouvy o založení Evropského společenství na pořízení vozidel nevztahují předpisy Evropských společenství o postupech při zadávání veřejných zakázek, protože pro nákup vojenské techniky dvěma či více členskými státy platí výjimka ze zadávacích pravidel EU.

Nákup je realizován v rámci programu ev. č. 107 050 – Pořízení lehkých obrněných vozidel, jehož dokumentaci MF schválilo dne 10. září 2009 s finančním objemem programu ve výši 4 298 mil. Kč včetně DPH. V rámci programu má být pořízeno 120 lehkých obrněných vozidel IVECO, z toho 90 vozidel v letech 2009 až 2013 a 30 vozidel v letech 2013 až 2015. Vozidla mají být dodána ve třech různých modifikacích – bojové, velitelské a podpurné.

MO při zadání veřejné zakázky na pořízení lehkých obrněných vozidel využilo výjimky uvedené v ustanovení § 18 odst. 1 písm. c) zákona č. 137/2006 Sb. s odůvodněním, že předmětem veřejné zakázky je vojenský materiál, jehož pořízení je nutné k zajištění obrany a bezpečnosti státu. MO vyzvalo dne 29. října 2009 zprostředkovatele k podání nabídky.

Zprostředkovatel podal nabídku dne 1. prosince 2009, kterou komise MO akceptovala, a dne 18. prosince 2009 byla podepsána smlouva. Konečná cena byla sjednána ve výši 3 617,2 mil. Kč včetně DPH za dodání 90 vozidel IVECO a za zajištění logistického zabezpečení a školení.

Do konce roku 2010 bylo dodáno dle smlouvy 16 lehkých obrněných vozidel. Do doby ukončení kontroly NKÚ jich AČR z tohoto počtu nasadila 14 do mise v Afghánistánu.

2.5 Pořízení dělostřeleckého střeleckého a vyhledávacího radiolokátoru a trenažéru ARTHUR

MO zdůvodňovalo pořízení dělostřeleckých střeleckých a vyhledávacích radiolokátorů ARTHUR (dále jen „radiolokátor ARTHUR“) zejména jejich nasazením do misí. Do doby ukončení kontroly NKÚ nebyl radiolokátor ARTHUR do žádné mise nasazen a slouží jen k výcviku obsluh na území ČR.

MO zpracovalo v roce 2002 marketingovou analýzu na dělostřelecký radiolokátor. Základem této analýzy byly prezentační materiály dvou potenciálních dodavatelů a marketingový průzkum. MO zařadilo pořízení radiolokátorů ARTHUR do Koncepce 2003 a jako důvod jeho pořízení uvedlo, že dělostřelectvo AČR je v oblasti palebných prostředků vyzbrojeno technikou starší 25 a více let, která zaostává za prostředky armád států NATO. Tento stav podle MO neumožňoval dělostřelectvu AČR plnohodnotnou účast na spojeneckých operacích jak uvnitř, tak zejména mimo území členských států NATO.

Dne 9. července 2004, tzn. ještě před schválením 1. doplňku dokumentace programu, vydalo MO souhlas se zadáním realizace akce, jejímž cílem byl nákup tří mobilních dělostřeleckých vyhledávacích radiolokátorů ARTHUR a jednoho trenažéru tohoto radiolokátoru.

MF na základě žádosti MO odsouhlasilo dne 29. července 2004 1. doplněk dokumentace programu ev. č. 307 220 – *Modernizace dělostřelectva*, kterým byly navýšeny peněžní prostředky státního rozpočtu programu na částku 2 954 mil. Kč včetně DPH. Zároveň byla do programu zařazena nová akce ev. č. 307 220 2050 – *Dělostřelecký střelecký a vyhledávací radiolokátor a trenažér ARTHUR – nákup* s účastí státního rozpočtu ve výši 1 767,4 mil. Kč včetně DPH.

Při zadání veřejné zakázky využilo MO výjimku uvedenou v ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2004 Sb. pro zbraňové systémy a další vojenský materiál nutný pro zajištění obrany nebo bezpečnosti státu a zaslalo výzvu k jednání zástupci dodavatelské firmy.

MO uzavřelo s dodavatelem dne 22. prosince 2004 smlouvu na dodávku tří radiolokátorů ARTHUR a jednoho trenažéru s celkovou cenou 1 765,9 mil. Kč včetně DPH. Dodávka byla splněna dne 26. listopadu 2007 za 1 767,4 mil. Kč včetně DPH. Důvodem navýšení ceny bylo rozšíření předmětu smlouvy ze strany MO.

Radiolokátory ARTHUR jsou používány v AČR k výcviku jejich obsluh a byly využity při dvou mezinárodních cvičeních. Do zahraničních misí dosud nasazeny nebyly.

2.6 Pořízení středních terénních automobilů

MO nakoupilo 588 středních terénních automobilů (dále jen „ATS“) ve speciálních modifikacích, které dostatečně nezdůvodnilo. Touto úpravou se navýšila cena jednoho automobilu o cca 500 tis. Kč, což při zrealizované dodávce činilo cca 294 mil. Kč.

V koncepcích 2002 a 2003 byl nákup ATS uveden mezi prioritními projekty. MO zpracovalo v průběhu roku 2003 uživatelskou studii a marketingovou analýzu, podle kterých uvažovalo o nákupu 2 485 ATS. Po snížení zdrojového rámce v roce 2003 přehodnotilo MO potřeby ATS a jejich počty snížilo na 976. MO předložilo vládě dokument *Návrh postupu pořízení automobilu terénního středního*, na jehož základě vláda vzala svým usnesením ze dne 5. května 2004 č. 444 na vědomí, že MO uzavře kupní smlouvu s TATRA, a. s. Jako důvody uvedlo MO mj. udržení výrobních kapacit pro případ ohrožení státu a nejvyšší míru zapojení českého průmyslu a výrobců na dodávkách a subdodávkách jednotlivých komponentů.

Využití výjimky uvedené v ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2004 Sb. pro vojenský materiál bylo od 1. května 2004 možné pouze v souladu s ustanovením čl. 296 smlouvy o ES, která dále odkazuje na rozhodnutí Rady EHS ze dne 15. dubna 1958. Toto rozhodnutí obsahuje seznam výrobků, který zahrnuje zbraně, střelivo a válečný materiál. MO proto doporučilo vymezit ATS jako „vyzbrojené vozidlo“ nebo „vozidlo pancéřované“, případně kombinaci obojího. Z těchto důvodů MO schválilo nové znění takticko-technických požadavků, ve kterých nově definovalo požadavek na provedení zodolnění kabiny (pancéřování podlahy) a na montáž točny pro lafetaci zbraně, a to u všech modifikací, což mělo dopad na zvýšení ceny vozidel. Skutečnou potřebu těchto úprav u všech modifikací MO dostatečně nezdůvodnilo. Cena za jeden ATS v základní modifikaci stanovená v roce 2004 pro roky 2008 a 2009 činila cca 4 mil. Kč, cena za jeden ATS v pancéřované verzi byla v uvedených letech o cca 500 tis. Kč vyšší.

MO k oprávněnosti využití této výjimky požádalo o stanovisko Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, který na jeho žádost ze dne 18. října 2004 dne 2. listopadu 2004 odpověděl:

„S ohledem na požadavek efektivní soutěže o zakázku (jak na vnitrostátním, tak na komunitárním trhu) doporučuji provést výběrové řízení podle zákona, a to i v případě, že by byly splněny podmínky pro aplikaci uvedené výjimky.“

Kromě toho v dubnu 2005 zadalo MO i právní rozbor advokátní kanceláři, která nedala jednoznačnou odpověď o správnosti postupu zadání zakázky bez výběrového řízení.

MO i přes uvedená stanoviska předložilo podkladový materiál ke schválení vládě, která ve svém usnesení ze dne 21. září 2005 č. 1217 rozhodla o nákupu ATS od TATRA, a. s., bez výběrového řízení. MO v předkládaném materiálu uvedlo potřebu 552 ATS v provedení valníků s dodávkou v letech 2006 až 2011 a čtyř ATS v provedení unifikovaný podvozek s dodávkou v roce 2006.

MO vyzvalo dne 2. února 2006 společnost TATRA, a. s., k podání nabídky. Smlouva byla podepsána dne 15. prosince 2006 s cenou 2 598,3 mil. Kč včetně DPH. MO zadalo v roce 2006 posouzení přiměřenosti ceny soukromé společnosti za cenu 1,042 mil. Kč včetně DPH s výsledkem, že zjištěné odchylky jsou ve vztahu k celkové ceně dodávky nevýznamné. Ke stejnému výsledku dospělo i MF, které provedlo přezkoumání ceny na základě požadavku Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Nákup ATS probíhá od roku 2006 do roku 2011 v rámci programu ev. č. 207 610 – *Pořízení a obnova dopravních, speciálních a manipulačních prostředků logistiky*. V podprogramu ev. č. 207 616 – *Pořízení a obnova vojenských automobilů terénních středních* (dále jen „podprogram 207 616“) byla uvedena potřeba jen 556 ATS. V průběhu dodávek došlo podle uzavřené smlouvy ke slevě vyplývající z poklesu kurzu pod 28,00 Kč/€. MO se rozhodlo využít slevu ve výši 37,7 mil. Kč k dodávce dalších sedmi ATS. Celkově byla na realizaci podprogramu 207 616 vyčerpána částka 2 648,3 mil. Kč.

V roce 2009 se MO rozhodlo pořídit ještě dalších 24 ATS za 115,4 mil. Kč včetně DPH. Tento nákup byl zařazen v roce 2009 do jiného programu, a to ev. č. 207 430 – *Zabezpečení sil a prostředků AČR v mezinárodních operacích*, jehož dokumentaci MF schválilo v květnu 2005. Podprogram ev. č. 207 432 – *Pořízení a obnova prostředků útvarů nasazených v mezinárodních operacích*, v jehož rámci byl realizován nákup ATS, byl do tohoto programu zařazen až doplňkem z června 2009. MO v tomto případě použilo jednací řízení bez uveřejnění podle ustanovení § 23 odst. 5 písm. b) zákona č. 137/2006 Sb., tj. rozšíření stávajícího rozsahu dodávky. Dne 21. července 2009 MO vyzvalo společnost TATRA, a. s., k podání nabídky. TATRA, a. s., po jednáních nabídla dodávku 24 ATS se slevou ve výši 489 tis. Kč, kterou navrhla řešit dodávkou dalšího ATS se speciálním kontejnerovým přepravníkem. MO sice v interních materiálech uvedlo, že tento typ ATS aktuálně nepotřebuje, přesto však s dodávkou souhlasilo a dne 2. září 2009 uzavřelo dodatek k původní smlouvě. MO nevyužilo možnost snížit nabídkovou cenu za 24 ATS, ale místo toho pořídilo jeden další ATS za 1,7 mil. Kč včetně DPH (po slevě z ceny tohoto vozidla v původní výši 2,2 mil. Kč včetně DPH), který v té době nepotřebovalo.

MO do konce roku 2010 pořídilo v rámci dvou programů 588 ATS a na jejich nákup vynaložilo celkem 2 763,7 mil. Kč včetně DPH.

Hlavním ekonomickým důvodem pro přidělení zakázky uvedeným v dokumentaci podprogramu 207 616 byla podpora českého průmyslu a českého podnikatelského prostředí s důsledkem zlepšení zaměstnanosti a sociální situace v regionech, kde jsou umístěny výrobní kapacity dodavatele nebo jeho subdodavatelů. TATRA, a. s., necelé dva měsíce po podpisu smlouvy přerušila se souhlasem MO spolupráci s klíčovým českým subdodavatelem.

TATRA, a. s., se v průběhu realizace dodávek ATS dostala třikrát do prodlení, MO uplatnilo nárok na zaplacení smluvních pokut ve výši 11,5 mil. Kč, které společnost uhradila.

III. Shrnutí a vyhodnocení

Kontrolní akcí bylo u MO zkontrolováno pořizování vojenské techniky ve vybraných případech s celkovými výdaji státního rozpočtu ve výši 18,2 mld. Kč.

Dlouhodobým problémem MO je absence koncepčního materiálu rozvoje AČR, jak bylo již dříve uvedeno v kontrolních závěrech NKÚ, např. z kontrolní akce č. 06/19 – *Letouny taktického letectva Armády České republiky*¹ nebo č. 07/21 – *Majetek státu*

¹ Kontrolní závěr NKÚ z kontrolní akce č. 06/19 byl zveřejněn v částce 2/2007 *Věstníku NKÚ*.

a peněžní prostředky státního rozpočtu určené na protivzdušnou obranu států². Schválené koncepce z roku 2002 a 2003 pouze obecně definují vyzbrojovací programy. Nebyl v nich specifikován počet potřebné techniky, finanční prostředky, termíny pořízení a v některých případech nebylo ani zřejmé, jaké konkrétní techniky se nákup týká.

Takto stanovené koncepce umožňují MO nakupovat vojenskou techniku bez dostatečně zdůvodněné aktuální potřeby, např. u nákupů ATS byla nejprve „odůvodněná potřeba“ 2 485 automobilů. Po snížení zdrojového rámce jich stačilo 976. Nákup radiolokátorů ARTHUR byl do koncepce zařazen s odůvodněním zajištění plnohodnotné účasti dělostřelectva na operacích mimo území členských států NATO. Od jejich pořízení v roce 2004 nebyly do zahraničních misí nasazeny.

Mezi hlavními projekty vyzbrojování byl v koncepcích MO uveden „velkokapacitní dopravní letoun“. Do této kategorie letouny A-319CJ ani letouny CASA C-295M nepatří.

MO u taktických transportních letounů nerespektovalo stanovené termíny obnovy letadlového parku dopravního letectva AČR a provedlo jejich obměnu o dva až pět let dříve. MO deklarovalo nepotřebnost letounů L-159 a navrhlo výměnu 12 těchto letounů za čtyři letouny CASA C-295M (barterový obchod). V průběhu jednání však došlo k zásadním změnám a MO akceptovalo výměnu pěti letounů L-159 (včetně dvou přestavěných na dvoumístnou verzi) za jeden letoun CASA. Kupní cena za další tři letouny CASA činila 3 584,4 mil. Kč včetně DPH. Náčelník Generálního štábu AČR upozorňoval na nevýhodnost výměny zejména kvůli nedostatečnému doletu a přepravní kapacitě těchto taktických transportních letounů. MO obchod přesto realizovalo. Celkové náklady na pořízení čtyř letounů včetně servisní podpory dosáhly výše 4 788,5 mil. Kč včetně DPH. Do těchto nákladů MO nezahrnulo hodnotu pěti letounů L-159 (pořízených pro AČR koncem roku 2003 v účetní hodnotě 2 489,7 mil. Kč), ale pouze výdaje na přestavbu dvou z nich na dvoumístné ve výši 221,8 mil. Kč včetně DPH. Navíc MO obešlo vládou omezenou výši finančních prostředků v programu 107 310, v jehož rámci byl obchod realizován. Část výdajů za servisní podporu ve výši 982,3 mil. Kč včetně DPH hradí z jiných, a to neinvestičních zdrojů kapitoly 307 – *Ministerstvo obrany*. Servisní podpora přitom byla součástí zadávací dokumentace i původní nabídky dodavatele.

MO postupovalo v některých případech tak, aby technika byla klasifikována jako vojenský materiál, aby mohlo pro pořízení techniky využít výjimku ze zákona o veřejných zakázkách a neprovést výběrové řízení. Proto například:

- u všech ATS bylo do technických parametrů dodatečně zařazeno opancéřování, což je umožnilo označit za vojenskou dodávku, ale na druhé straně prodražilo jedno vozidlo až o 0,5 mil. Kč, což navýšilo celkovou cenu o cca 294 mil. Kč;
- oprávněnost postupu MO mimo režim zadávacích pravidel EU zkoumá Evropská komise.

Lehká obrněná vozidla IVECO pořídilo MO České republiky společně s MO Slovenské republiky, což mu umožnilo postupovat mimo režim zadávacích pravidel EU.

Pořizování vybrané techniky AČR sice bylo realizováno v rámci programového financování, ale MO vkládalo akce do již probíhajících programů. Později zásadním způsobem rozšiřovalo jejich věcné, časové a finanční parametry, které ovšem nebyly zahrnuty v dokumentacích programů při jejich předložení Ministerstvu financí k prvotnímu odsouhlasení.

² Kontrolní závěr NKÚ z kontrolní akce č. 07/21 byl zveřejněn v částce 2/2008 *Věstníku NKÚ*.